

Weerloos

 RAMSEY NASR

 MARTINE VAN DEN HEUVEL-GREVE

 WWW.RAMSEYNASR.NL

Ramsey Nasr vergezelde meer dan eens bioloog Maarten Loonen op diens poolreizen. Zo ook deze zomer naar Spitsbergen. Zoekend naar woorden verklaart de kunstenaar de polen zijn liefde.

50/50 Dat was min of meer de verdeling tijdens onze expeditie. Vijftig wetenschappers, vijftig toeristen, plus nog wat ballastmateriaal: de LOP's. Left Over People zoals ik waren in wezen nutteloos, wij vormden het chemisch afval aan boord.

In het dagelijks leven acht ik mezelf nogal nuttig en interessant. Ik ben zoogdier, mens én man: driedubbel gezegend sta ik bovenaan op de evolutieladder. Ik doe waar ik zin in heb, ik ben het zonnetje in mijn leven, 24 uur per dag, en dat in de meest zelf-lievende stad ter wereld, Amsterdam. En dan ook nog eens kunstenaar. Leuker dan dit wordt de schepping niet. Als ik mezelf probeer voor te stellen – en ik stel mezelf graag voor – doet het beeld op van een schilderij van Caspar David Friedrich, Wandelaar boven een zee van wolken: een man staat hoog op een rots en kijkt uit over de wereld aan zijn voeten.

Spitsbergen vernietigt dat zelfbeeld. Ik verdrink hier, als in een ampul met ethanol. Het verstikt mijn wezen, dat uitpuilt van Renaissance-fresco's, Shakespeare-sonnetten, Ibsen-drama's en Schubert-liederen. Al mijn maskers en maniertjes, heel dit exo-skelet dat mij beschermt tegen de buitenwereld, scheurt als crêpepapier uiteen.

Dat klinkt behoorlijk dramatisch, en dat is het ook. Er valt niets tegen te beginnen. Ik heb Spitsbergen nu vijf keer bezocht, mede dankzij de uitnodigingen van ganzenonderzoeker Maarten Loonen van de RUG. En zodra ik er neerdaal met het vliegtuig raak ik dooraderd van dat lege gevoel van overbodigheid. Met grof geweld word ik herleid tot onderdeel van een uitgestrekt landschap – dat me vervolgens straal negeert. Het vernedert me, fluistert me toe dat ik niet beter ben dan plankton. Geen plek ter wereld bezit die kracht – of ja: Antarctica. Daar is het helemaal erg.

Het Arctische en Antarctische gebied vormen niet elkaars maar mijn tegenpool.

Het eerste wat ik twee jaar geleden leerde tijdens een schietcursus op Spitsbergen, was: 'De ijsbeer heeft het recht je te doden.' Ik begon hard te lachen. De instructrice niet. Die antwoordde dat ik hier niets te zoeken heb. Het tweede wat ik leerde, was dat het verboden is voetstappen op de toendra achter te laten. Voor de meesten is dat vervelend, voor een kunstenaar is het de dood: alleen losers laten geen indruk na op hun omgeving. Misschien ben ik daardoor wel verliefd geworden op de poolgebieden. Ze geven nooit antwoord. Genegeerd door het voorwerp van je liefde, wordt je liefde almaar heviger. En dit is slechts één van de symptomen van het poolvirus.

Dit landschap doet me denken aan een tijd waarin ik nog niemand was, geen acteur, geen dichter, geen student. Mijn leven had geen enkele richting, of liever: het kon nog elke kant op. Een tijd waarin ik geen idee had wat ik wilde worden. Spitsbergen doet denken aan een oerstaat, toen het aan de taal en het gereedschap ontbrak om die staat te omschrijven. De stenen, de planten, de dieren: het leven had nog geen enkel naamkaartje, het was

ongeringd, bezat geen cijfercode, gps-bepaling of taxonomische plaats. Je zou het een staat van onschuld kunnen noemen.

Paradise Lost

Ik had graag iets gezegd over wetenschap – en kom niet verder dan een bijbelse term. Ook dat doet dit gebied met je. Op Spitsbergen krijg ik een geweer om me te verdedigen tegen de natuur. Ik kan dat geweer gebruiken als dat moet. Maar mijn echte wapen was altijd de taal. Ik moet schrijven, discussiëren, begrijpen, analyseren. Daarom houd ik van wetenschappers. Spitsbergen maakt me weerloos op dat vlak. Zelfs trachten te verwoorden hoe mooi het hier is, voelt zinloos. Het is onmogelijk de schoonheid van een jong dikbekzeekoetje over te brengen dat voor het eerst richting fjord vliegt vanaf een klif; onmogelijk om het gezang van de sneeuwgorse te beschrijven, of hoe aandoenlijk de waterdans is van het vleugelslakje. Het luide getinkel van luchtballonnen ontsnappend uit eeuwenoud ijs: onmogelijk. Er schuilt een kinderlijke lol in poolboompjes kleiner dan een paddenstoel, die onbeschrijflijk blijkt. Er schuilt stomheid in azuurblauwe gletsjerwanden van 50 meter hoog. En wellicht was het mooiste wat ik tijdens onze Edgeøya-expeditie zag ook het meest minuscule: op de terugweg van onze laatste excursie gaf een bryoloog me zijn loop in handen om me tussen duim en wijsvinger een stukje mos te tonen: ik waande me in een droomachtig, zon-doorschienen woud. Een woud zonder woorden. Eindelijk een plek waar ik niets te vertellen heb.

Mijn bezoeken aan het Noord- en Zuidpoolgebied hebben mijn leven rigoreus veranderd. Daar ben ik Maarten Loonen oneindig dankbaar voor. Deze plaats heeft mij mijn eigen plaats gewezen: ergens in de voedselketen. Voor wie graag geloven in de kracht van poëzie, wetenschap, televisie, God, is dit een spoedcursus nederigheid. Het is goed om, juist vandaag, nog een plek te hebben waar we kunnen ervaren dat we niet welkom zijn. De enige manier om dat te ervaren is door binnen te breken.

Ziedaar het wankel evenwicht van de polen.

